

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті теоретично обґрунтовано необхідність включення медіаграмотності до змісту навчання майбутніх журналістів англійської мови професійного спрямування. Репрезентовано підсистему вправ для формування вмінь медіаграмотності та подано приклади завдань.

Ключові слова: медіаграмотність, майбутні журналісти, англійська мова професійного спрямування, медіатексти.

Практичною метою навчання майбутніх журналістів англійської мови професійного спрямування в межах компетентнісного підходу є формування професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності в єдності мовленнєвого, лінгвістичного, соціокультурного, прагматичного та навчально-стратегічного складників. Реалізація зазначеної мети відбувається завдяки дотриманню певних загальнометодичних принципів навчання іноземної мови, одним із яких є принцип урахування міжпредметних зв'язків. Забезпечити інтеграцію дисципліни англійська мова професійного спрямування (АМПС) з профільними дисциплінами дає змогу включення до складу навчально-стратегічної компетентності такого компонента, як медіаграмотність (МГ).

Метою статті є теоретичне обґрунтування необхідності формування в майбутніх журналістів МГ під час навчання АМПС та опис системи вправ для розвитку відповідних умінь.

Про релевантність такого підходу свідчить пошук можливостей поєднати медіаосвіту та журналістику, що є дуже близькими й взаємопов'язаними. В Україні різні аспекти медіаосвіти та її роль у підготовці професійних кадрів комунікаційної сфери досліджують О. В. Волошенюк, В. Ф. Іванов, Г. В. Онкович, В. В. Різун, І. А. Сахневич, І. М. Чемерис. Але медіавиховний потенціал журналістики є недостатньо вивченим, його майже не використовують в українській системі навчання. Аналіз практики застосування медіаосвіти у вищих навчальних закладах України, проведений Ю. Казаковим, засвідчив наявність певних суперечностей між стрімким поширенням масової культури та несформованістю в молодіжній аудиторії навичок критичного сприйняття медіатекстів (МТ), володіння якими є необхідним компонентом професійної компетентності майбутніх фахівців сфери масової комунікації [1].

Для нашого дослідження важливо розмежувати поняття **медіаосвіта** та **медіаграмотність**, не стільки через часте сплутування цих термінів у науковій літературі, скільки враховуючи принципову роль для визначення

цілей та завдань навчання в межах дисципліни “Англійська мова професійного спрямування”. Ми пропонуємо використовувати термін МГ не як синонім медіакомпетентності як результату медіаосвітнього процесу, а як більш вузьке поняття, що тяжіє до критичного аналізу медіа. Такий підхід узгоджується з теорією розвитку критичного мислення (*Critical Thinking Approach, Critical Autonomy Approach, Representational Paradigm*) [5], однією зі шкіл медіаосвіти, що зумовлюють характер вивчення матеріалів ЗМІ в контексті різноманітних навчальних предметів. Представники цього напрямку зацікавлені у формуванні та розвитку вмінь **критичного мислення**, особливо під час занять з англійської мови, через критичний аналіз, інтерпретацію та створення власних медіатекстів [9]. Вчені вважають, що оволодіння стратегіями критичного сприйняття текстів ЗМІ, наприклад: розвінчання упереджень і стереотипів, розуміння мотивів автора та цілей організації, яку він представляє, тощо, доцільно застосовувати для аналізу будь-якого літературного тексту. О. В. Федоров створює класифікацію показників сформованості медіакомпетентності, в якій уміння критичного аналізу МГ зумовлюють рівень інтерпретаційно-оцінного показника особистості, до якого належать “уміння критично аналізувати процес функціонування медіа в соціумі та МГ різних видів і жанрів на основі певних ступенів розвитку медіасприйняття та критичного мислення” [4, с. 23].

Адаптуючи до цілей нашого дослідження визначення Р. Шеперда (R. Shepherd), ми розуміємо *медіаграмотність як компетентне сприйняття текстів масової комунікації, що передбачає розпізнавання основних технологій створення медіатекстів, їх жанрових і видових особливостей, засобів здійснення впливу, а також усвідомлення намірів соціальних інститутів, залучених до їх виробництва, та з'ясування ролі аудиторії, або публіки, в конструюванні значення тексту* [8].

Створюючи підсистему вправ для формування МГ, ми спиралися на надбання канадських учених у сфері впровадження елементів медіаосвіти в навчально-виховний процес. Орієнтацію на канадську медіаосвітню модель зумовлено її спрямованістю на виконання завдань, які можливо й доцільно реалізувати під час навчання майбутніх журналістів АМПС. До тих завдань належать такі: формувати вміння “декодувати”, оцінювати та аналізувати МГ; розвивати вміння розуміти соціальні, культурні, політичні й економічні підтексти текстів засобів масової комунікації; формувати в студентів навички критичного мислення; розвивати комунікативні вміння особистості; навчати студентів створювати власні медіапродукти/тексти; надавати знання з теорії медіа та медіакультури [3].

Не менш важливим фактором, що зумовлює наш вибір, є добре структурована концептуальна основа, яка дає змогу логічно та послідовно організувати навчання основам МГ через розвиток стратегій критичного аналізу текстів масової комунікації. Цю засаду становлять так звані ключові положення, або концепції, МГ, розроблені групою канадських дослідників з опорою на міжнародний досвід у медіавихованні, зокрема на ідеї Л. Мастермана (L. Masterman) [7], ключові концепції МГ увійшли до дер-

жавного документа міністерства освіти провінції Онтаріо під назвою Керівництво з медіаграмотності (Media Literacy Resource Guide) [6] і можуть бути сформульовані таким чином:

1. МТ є результатом цілеспрямованого конструювання.
2. Кожний МТ має власну мову, стиль та техніки “конструювання” значення.
3. Люди інтерпретують повідомлення по-різному.
4. Медіа побудовано на певному ідеологічному та ціннісному підґрунті.
5. Усі медіа перебувають під комерційним або політичним впливом.

Особлива цінність поданих концепцій полягає в можливості інтегрувати побудований на їх основі курс до вивчення будь-якої університетської дисципліни. Таку організацію навчального процесу було реалізовано в багатьох навчальних вказівках, розроблених канадськими медіаосвітніми організаціями. У нашому дослідженні ми керувалися методичними рекомендаціями “Медіаграмотність через критичне мислення” (Media Literacy Through Critical Thinking), розробленими відомим канадським медіапедагогом Крісом Ворснопом (Chris M. Worsnop) за підтримки NW Center for Excellence in Media Literacy, Канада [10].

Спираючись на загальну систему вправ для навчання спілкування іноземною мовою за Н.К. Скляренко [2, с. 9], ми розробили *підсистему вправ* для формування МГ, яка включає *три групи вправ*, зокрема: *для формування вмінь критичного мислення, для розвитку вмінь аналізу медіаінформації та для контролю за сформованістю вмінь МГ*. Підсистема вправ реалізується трьома основними етапами: *підготовчим; основним та завершальним*. Цілі кожного з них співвідносяться з відповідними групами вправ.

На *підготовчому* етапі формують уміння критичного мислення, які сприяють розвитку вмінь аналітичного аналізу текстів ЗМІ, стимулюють самостійну пошукову та творчу діяльність майбутніх журналістів. Вправи першої групи є мотивувальним фактором, здатним значно підвищити інтерес студентів до вивчення не тільки іноземної мови, а й інших дисциплін професійного циклу. Крім того, уміння критичного мислення є необхідними для формування культури іншомовного спілкування студентів-журналістів, оскільки вимагають застосування під час читання, перегляду чи прослуховування МТ мисленнєвих операцій високого рівня, які дають змогу сформулювати власну обґрунтовану думку щодо інформації тексту. На цьому етапі відбувається ознайомлення з ключовими концепціями МГ, які на подальших етапах будуть керівництвом для аналізу різних типів МТ, їхньої структури, цілей, засобів впливу тощо. Розв’язання проблем із логічним навантаженням дає змогу забезпечити умовно-комунікативний характер вправ. Як вербальні та невербальні опори використовують графічні організатори, шаблони та таблиці. За ступенем керованості вправи цієї групи є повністю керованими (коли викладач сам пропонує тексти для роботи) або частково керованими (коли студентам надається можливість здійснити пошук та обрати МТ для практичного оволодіння стратегіями й письмового викладання розмірковувань).

На **основному** етапі здійснюють подальше формування вмінь МГ за допомогою вправ другої групи для розвитку вмінь аналізу медіаінформації. Повністю та частково-керовані, комунікативні й умовно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні вправи з природними та спеціально створеними вербальними й невербальними опорами спрямовані на розуміння технологій і прийомів створення й функціонування МГ, їх характеристик та особливостей взаємодії із цільовими аудиторіями.

Для контролю за сформованістю вмінь МГ на **завершальному** етапі виконують комунікативні та умовно-комунікативні, рецептивно-репродуктивні та продуктивні вправи третьої групи. За допомогою спеціально створених вербальних опор (схем особистісного й аналітичного відгуків та інструкції щодо їх заповнення) студенти демонструють набуті вміння аналізувати МГ, спираючись на основні концепції МГ, співвідносити свої власні почуття, погляди, сподівання та роздуми з певним текстом (здійснювати рефлексію). Проведення дискусій і виконання творчих завдань також дає змогу здійснити контроль за сформованістю вмінь МГ. Ступінь керування під час виконання вправ цієї групи є частковим або мінімальним, оскільки не передбачено однозначно “правильних” або “неправильних” відповідей, а на оцінювання впливає рівень обґрунтованості аргументації.

Наведемо приклади вправ для формування МГ.

Група вправ для формування вмінь критичного мислення

Вправа 1

Мета: формування вмінь критичного мислення.

Вступна бесіда: *Media education is about taking a second look. Very little of what we see or hear in the media ever gets a second look. We are constantly moving on. Sometimes, when we do take a longer look at our media, we find things there that had escaped our attention the first time. These surprises are sometimes amusing (perhaps we hear a line of dialogue we had missed before, or see a detail in the background of a film we hadn't noticed), disappointing (we might see a flaw in the special effects of a video that interrupts the realism), enlightening (we might understand something in a newspaper article more clearly the second time around). Let's begin with some simple examples.*

a) *Look at the picture below. Make a mental note of what you see. Now, turn it upside down and take a second look. What's the difference?*

Was that second interpretation of the picture always there for you to perceive, or did it appear only when you turned the picture upside down? Let's look at the next image.

b) Try this one on your friends. Copy the following image on the next page onto a piece of paper, and show it to one person after saying, "I want you to write down the letter I am going to show you." Then, show the same image to another person, but this time, say, "I want you to write down the number I am going to show you." What happens? How can you explain it?

B

Do people see what they are expecting to see and have difficulty seeing anything else (e. g. "A letter is a letter, and cannot be a number at the same time.") Do they see what they first see, and have difficulty seeing anything different? Make conclusions about what people see and why.

c) So far, your experience in this exercise has been in finding a second or a hidden picture within visual texts. However, taking a second look can be applied to any media texts. Find three media texts and fill in the charts below:

Media text #1
In the first look I saw...
In the second look I saw ...

Media text #2
In the first look I saw...
In the second look I saw ...

Media text #3
In the first look I saw...
In the second look I saw ...

Група вправ для розвитку вмінь аналізу медіаінформації

Вправа 2

Мета: розвиток умінь аналізувати та інтерпретувати медіаінформацію з опорою на ключові концепції медіаграмотності. Key concept 1 "All media are carefully wrapped packages".

Вступна бесіда: *The first key concept of media education states that all media are constructions. That means that all media texts are carefully put together. Sometimes what we like best about a text is the fact that it is so well manufactured. We love special effects in movies, for instance. At other times, we tend to forget that the media are carefully constructed, and we assume that texts are just natural. a) Look at the cartoon. What is Calving complaining about? How does he think he can fix things? Does he realize that real life is not like TV?*

CALVIN AND HOBBS / Bill Watterson

b) *When we say that the media are constructions it means that media texts come to us like carefully packed suitcases. Everything is in its proper place, and looks as if it could not possibly belong anywhere else. How is the process of unpacking a suitcase can be similar to the process of unpacking (deconstructing) a media text?*

c) *If we talk of media texts as being constructed, then it should be clear what we do when we de-construct them. Let's begin by deconstructing the front page of any newspaper by answering the following questions. The first one has been done for you.*

What do I already know about the construction of newspaper front pages that helps me find my way around the newspaper?

- *headlines with large bold print*
- *lead stories with catchy titles*

What construction elements of the front page tell what is intended to be looked at first?

What are the construction elements of the front page that are intended to encourage me to open the paper and look at other pages?

Why might some newspapers use more pictures and colour on their front pages than other newspapers?

Вправа 3

Мета: розвиток умінь аналізувати медіаінформацію з опорою на ключові концепції МГ. Key concept 2 “Media construct versions of reality”.

Вступна бесіда: *How much of your information and entertainment do you get from the media? Are you always present when the event is taking place? So how much of your experience is real? When you say: “I know what the president from the Internet or the newspaper” or: “I saw the plane crash on TV news yesterday”, did you really hear the speech or see the accident or did you only get a representation of these events made up by a reporter or a journalist? If you were actually present, could your experience be different or more complete than a media version? Why is it important to know that media always constructs reality? How can you use this key concept to analyze the point of view of a media text?*

a) *Key Concept 1 told us that all media are constructed. Key Concept 2 takes us further – to the understanding that what the media construct for us is not reality itself, but only a version of reality. Read the following articles, “The Camera Always Lies” and “Will computer-generated imagery transform communication and entertainment in the years to come?”*

b) *After reading the two previous articles, consider how these articles relate to Key Concept #2, Media construct versions of reality. Complete the chart.*

	The Camera Always Lies	Will computer-generated imagery transform communication and entertainment in the years to come?
What is the main idea of the article?		
What is the author's point of view?		
How does this article relate to Key Concept?		

Група вправ для контролю за сформованістю вмінь медіаграмотності

Вправа 4

Мета: контроль за сформованістю вмінь аналізувати та інтерпретувати медіаінформацію з опорою на ключові концепції медіаграмотності. Створення аналітичного відгуку.

a) *There is a text for you to analyze. (Stone Skipping Is Social for Outdoorsy Sun Valley Resort). Read carefully.*

в) *Use this Analytical Response Sheet to help you complete your analytical response. Remember that you may not find evidence of all four key concepts. Some may be obvious, others may be hidden, and others may not be displayed. Try to choose the three key concepts that most strongly relate to the text.*

Analytical Response for Media Text

1) Identify the purpose of the text. Give evidence to support your answer. Identify the target audience. Give evidence from the text to support your answer.

2) Fill in the chart below for the three key concepts that most strongly relate to the media text. After completing the chart, prepare an evaluative statement.

Key Concept	Examples from the text	Connection between key concept and example
Key Concept 1: All media are carefully wrapped packages		
Key Concept 2: Media construct versions of reality		
Key Concept 3: Each person interprets messages differently		
Key Concept 4: The media have special interests (commercial, ideological, political)		

Evaluative Statement:

c) *When preparing your analytical response, complete the following steps:*

1. *Examine the media text.*
2. *Take a second look at it (and a third and fourth, if necessary).*

3. Complete the chart on the Analytical Response Sheet by looking for evidence of the text's purpose, target audience, and connections to at least three key concepts.

4. Use the evidence to make connections or interpretations to the applicable key concepts.

5. Write an evaluative statement that addresses the following question: How effective is this text in delivering the message to the target audience? Explain by using evidence from the text to support your evaluation.

Для оцінювання рівня сформованості вмінь МГ було розроблено відповідні критерії за такими показниками: 1) медіаобізнаність; 2) адекватність визначення авторської позиції творця МТ; 3) ступінь ідентифікації технік створення МТ. Для перевірки сформованості вмінь МГ студентам були запропоновані різноманітні тестові завдання відкритого та закритого типів.

Проведене експериментальне навчання та його результати дають змогу зробити **висновок**, що виконання вправ для формування вмінь МГ на заняттях з АМПС на факультеті журналістики є мотивувальним фактором та посилюють інтерес до вивчення іноземної мови, підвищують рівень активності студентів, їх включеність у роботу. Виконання самостійної роботи надає студентам право власного вибору текстів, не обмежує фантазію та дає змогу виявити творчі здібності поряд із професійними журналістськими якостями: аналітичністю мислення, розумінням соціальних процесів, громадською позицією.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці спеціального англomовного курсу з МГ для студентів гуманітарних, природничих і технічних спеціальностей.

Список використаної літератури

1. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Ю. М. Казаков. – Луганськ, 2007. – 21 с.
2. Склярєнко Н. К. Типологія вправ в інтенсивному навчанні іноземних мов / Ніна Костянтинівна Склярєнко // Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методи викладання іноземних мов : зб. наук. пр. / [відп. ред.: С. Ю. Ніколаєва, М. П. Дворжецька]. – Київ : КДППМ, 1992. – С. 9–14.
3. Федоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность в обществах знаний / А. В. Федоров // ЮНЕСКО между этапами Всемирного саммита по информационному обществу: Труды международной конференции (Санкт-Петербург, Россия, 17–19 мая 2005 г.). – Москва : Институт развития информационного общества, 2005. – С. 329–339.
4. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / А. В. Федоров. – Москва : Информация для всех, 2007. – 616 с.
5. Anderson S. S. And then what? An autoethnographic investigation of critical media literacy in an uncertain world / S. S. Anderson. – Saint Paul ; Minneapolis : University of St. Thomas, 2002. – 450 p.
6. Duncan B. Specific Approaches to Media Literacy / Barry Duncan // Media Literacy Resource Guide. – Toronto : Ontario Ministry of Education, 1989. – P. 14–19.
7. Masterman L. Teaching the Media / L. Masterman. – London : Comedia Publishing Group, 1985. – 341 p.
8. Shepherd R. Why Teach Media Literacy [Electronic resource] / Rick Shepherd // Teach Magazine. – Toronto : Quadrant Educational Media Services, 1993. Oct / Nov. – Mode of access: <http://www.medienabc.org/page1/page1.html>.

9. Teasley A. B. Reel conversations: reading films with young adults / Alan B. Teasley, Ann Wilder. – Portsmouth, NH : Heinemann, 1997. – 202 p.

10. Worsnop C. M. Media Literacy Through Critical Thinking [Electronic resource] / Chris M. Worsnop // Teacher materials. – 60 p. – Mode of access: http://scholar.google.com.ua/scholar_url?hl=en&q=http://depts.washington.edu/nwmedia/sections/nw_center/curriculum_docs/teach_combine.pdf&sa=X&scisig=AAGBfm3t11WFA9wvGrpTliZvI_cJ9-8x6A&oi=scholar&ei=hf9WUaqzMub_4QsrqYCwCA&ved=0CCkQgAMoADAA.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2015.

Вавилина С. Г. Формирование медиаграмотности в процессе обучения будущих журналистов английскому языку профессиональной направленности

В статье теоретически обосновывается необходимость включения медиаграмотности в содержание обучения будущих журналистов английскому языку профессиональной направленности. Описывается подсистема упражнений для формирования умений медиаграмотности и приводятся примеры заданий.

Ключевые слова: медиаграмотность, будущие журналисты, английский язык профессиональной направленности, медиатексты.

Vavilina S. Media Literacy Formation in the Process of Teaching Future Journalists English for Specific Purposes

The article presents theoretical grounds for the inclusion of media literacy in the process of teaching future journalists English for specific purposes and its potential benefits. Among the latter are formation of critical thinking skills and mastery of strategies that allow to analyze media texts of different genres. The author proposes the media literacy course based on the practical findings of the world leading media educational specialists.

The course is organized in compliance with the key concepts of media literacy and contains the subsystem of exercises for media literacy formation, which can be easily integrated into the process of teaching English for specific purposes. Three groups of exercises are realized according to the three learning stages: preliminary, main and completing. The purposes of each stage determine the choice of the tasks and activities aimed at the development of the appropriate skills. The author offers examples of each group of exercises and outlines the assessment criteria designed to evaluate the level of students' media competence.

In conclusion the prospects of integration of English media literacy course in teaching different specialized subjects for students of humanities and natural sciences have been emphasized.

Key words: media literacy, future journalists, English for specific purposes, media texts.